

บทความวิจัย

เรื่อง รูปแบบศาลเจ้าผ่านความเชื่อทางศิลปะ

กรณีศึกษา ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง

โดย

นางสาวชนิตา เมชาติพิงศ์

รหัสนักศึกษา 05530659

เสนอ

อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450460 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556

ชื่อเรื่อง	รูปแบบศาลเจ้าผ่านความเชื่อทางศิลปะ กรณีศึกษา: ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงษ์ รหัสนักศึกษา 05530659
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่อง “รูปแบบศาลเจ้าผ่านความเชื่อทางศิลปะ กรณีศึกษาศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าเงินในไทยและศึกษาความหมายของรูปแบบสัญลักษณ์ต่างๆผ่านศาลเจ้าเงินรวมถึงรูปเคารพภายในศาลเจ้า และเพื่อศึกษาถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าเงินผ่านรูปแบบความเชื่อทางศิลปะเพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะของศาลเจ้าเงินถึงความแตกต่างตามลักษณะโครงสร้างทางความเชื่อของสถาปัตยกรรมแบบจีน ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของการสร้างศาลเจ้าแล้ว ยังได้สอดแทรกเกร็ดความรู้เรื่องเล่าของเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องที่ประดิษฐานอยู่ภายในศาลเจ้าด้วย นอกจากนี้ยังศึกษาความหมายของสัญลักษณ์หรือสิ่งของที่สื่อความหมายความเป็นมงคลภายในศาลเจ้า

ในการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้มีโครงสร้างรูปแบบของหลังคาศาลเจ้าเป็นรูปแบบอิงชันดิง ส่วนรูปแบบผังของศาลเจ้านี้ได้ใช้ผังแบบซื่อเหอเหยียน เป็นผังที่แสดงถึงหน่วยอาคารที่ใหญ่ที่สุด จัดอยู่ในผังจำพวกผังยาวลึก ศาสนสถานแห่งนี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมตามแบบอย่างของเงินทางภาคใต้ สีสนที่ใช้ในศาลเจ้าก็ยังคงยึดถือตามความเชื่อแบบดั้งเดิม

คำสำคัญ ศาลเจ้าเงิน สถาปัตยกรรมศาลเจ้าเงิน โครงสร้างศาลเจ้า

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยโบราณชาวจีนมีทัศนคติที่ชอบอยู่บ้านเดิม ไม่นิยมโยกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นง่ายๆ ดังคำสอนของจีนที่ว่า เมื่อพ่อแม่มีชีวิตอยู่ ลูกจะไม่เดินทางไกล ถ้าไปต้องมีเหตุผล หากไม่จำเป็นต้องเดินทางไปไกลๆ แล้วคนจีนจะไม่ยอมห่างจากพ่อแม่และบ้านเกิดเดิมเป็นอันขาด ต่อมาด้วยสาเหตุต่างๆ ทำให้คนส่วนหนึ่งไม่สามารถอยู่บ้านเดิมได้ จึงจำเป็นต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น¹

ชาวจีนเป็นชาติหนึ่งที่มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานตามส่วนต่างๆ ของโลกเป็นจำนวนมาก การอพยพของชาวจีนไม่เพียงแต่เพิ่มประชากรให้กับประเทศต่างๆ เท่านั้น แต่ยังนำเอาความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมติดตามตัวไปด้วย และสิ่งที่เป็นหลักฐานยืนยันอย่างเป็นทางการว่าเป็นรูปธรรมว่าบริเวณที่นั้นๆ มีชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลตั้งคือวัดหรือศาลเจ้าจีน

ชาวจีนทุกชาติพันธุ์ล้วนมีความเชื่อเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติทั้งสิ้น จึงมิใช่เรื่องแปลกหากชาวจีนจะนิยมสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ยูชาปรากฏการณ์ธรรมชาติอยู่เสมอมา ตั้งแต่อดีต เพราะชาวจีนมีความเชื่อว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีเทพเจ้าสิงสถิตอยู่และเทพเจ้าก็มีพลังที่จะบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นได้ ชาวจีนปรารถนาที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้าที่จะบันดาลให้พวกเขาใช้ชีวิตอยู่อย่างผาสุก สงบสุข เป็นที่พึงทางจิตใจและเพื่อเคารพบูชา ชาวจีนจึงนิยมมากราบไหว้บูชาเทพเจ้าเพื่อขอให้ใช้ชีวิตที่สงบสุขและปลอดภัย จึงสามารถกล่าวได้ว่า ในศาสนาที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์โดยตรงทั้งการให้คุณหรือโทษในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับมนุษย์จึงมีลักษณะของความเคารพยำเกรงขามอยู่ จนก่อให้เกิดพิธีกรรมเช่นสรวงบูชาเพื่อเอาใจและต่อรองกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น²

¹ ต้วน ลีเซิง และบุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า 10-11.

² ยศ สันตสมบัติ, *มนุษย์กับสังคม*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 225.

กล่าวได้ว่า กระแสอพยพของคนจีนที่กล่าวมานั้น ทำให้คนจีนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และทำให้เกิดชุมชนชาวจีนขึ้นในประเทศไทย โดยที่ต่อมาก็ได้มีการสร้างวัดและศาลเจ้าจีนขึ้นเป็นศูนย์รวมของชุมชนจีนนั้นๆ ดังนั้น วัดและศาลเจ้าจีนจึงเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนชาวจีนที่สืบทอดศิลปวัฒนธรรมสัมพันธ์กับชาวไทยมาจนจวบถึงปัจจุบัน ศาลเจ้าจีนจึงกลายมาเป็นศาสนสถานที่สำคัญของคนจีนเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของคนจีนที่อพยพไปอยู่ต่างบ้านต่างเมืองนั้น จะยังให้ความสำคัญกับการสร้างวัดและศาลเจ้ามากเป็นพิเศษ เนื่องด้วยการอพยพไปอยู่ต่างถิ่นต่างแดนนั้น บุคคลเหล่านี้จะต้องเผชิญกับสภาวะที่รู้สึกขาดความปลอดภัย ความไม่เคยชินกับแผ่นดินที่ไม่มีคนที่รู้จัก จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยเทพเจ้าเป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจและขอให้เทพเจ้าช่วยคุ้มครองจากภัยอันตรายและโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ

เนื่องด้วยชาวจีนที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศในช่วงต้นๆนั้น ส่วนมากเป็นชาวนาที่ยากจน และระดับความรู้ต่ำ จึงไม่ทราบว่าจะอะไรเป็นศาสนาดั้งเดิมของตน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา ศาสนาเต๋าหรือศาสนาอื่นใด หากพบเห็นก็จะกราบไหว้ โดยคิดว่าการไหว้ย่อมถือเป็นสิ่งที่ดีกว่าไม่ไหว้ มีความเชื่อถือทางศาสนาย่อมดีกว่าไม่มีความเชื่อถือ บุคคลเหล่านี้ไหว้เทพเจ้าต่างๆเพื่อความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สินเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจจะได้รู้สึกปลอดภัย ทัศนคติด้านศาสนาเช่นนี้มีมาตลอด และสืบทอดมาจนทุกวันนี้

รูปแบบของวัดและศาลเจ้าจีนล้วนแฝงไปด้วยศิลปะต่างๆ ศิลปะเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของชาวจีนที่ผูกพันกับศาสนาพุทธแบบมหายาน ปรัชญาแบบเต๋าและขงจื้อ กล่าวคือศาสนาพุทธแบบมหายานเชื่อเรื่องพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ การเวียนว่ายตายเกิด นรก สวรรค์ เเวกรรม จะเห็นได้จากภาพวาดเกี่ยวกับนรกสวรรค์ ภาพวาดและรูปปั้นพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ปรัชญาแบบขงจื้อ ที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญู ในส่วนนี้จะเห็นได้จากภาพวาดความกตัญญูต่างๆ และปรัชญาเต๋ามีความเชื่อเกี่ยวกับเซียนต่างๆ เห็นได้จากภาพวาดและรูปปั้นเซียน

ภาพสัญลักษณ์ต่างๆที่ต่างก็มีความหมายแอบแฝงอยู่ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับชีวิตอุดมคติของชาวจีนได้อีกด้วย ที่ต้องการความร่ำรวยสมบูรณ์ในทรัพย์สินเงินทอง ต้องการมีอายุยืนยาว เจริญรุ่งเรือง มีลูกหลานมากมาย โดยสรุปแล้วศิลปะจากศาลเจ้าจีนสามารถ

แสดงให้เห็นความเชื่อทางศาสนา ความรู้สึกรักใคร่คิดตามแบบฉบับชาวจีน ที่สำคัญเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้เป็นอย่างดี³

นอกจากนี้ ศาลเจ้าจีนยังมีความสำคัญต่อชุมชนหรือสังคมชาวจีนในประเทศไทยในด้านอื่นๆ อีก คือ เป็นสมาคมที่รวมเพื่อพบปะสังสรรค์ของคนจีนเชื้อสายต่างๆ เป็นโรงเรียนเพื่อสอนภาษาจีน เป็นที่รักษาพยาบาล เป็นมูลนิธิ เป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนยากจนและผู้เดือดร้อน เป็นต้น

จากความสำคัญดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ศาลเจ้า เป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญ มีคุณค่า มีความผูกพันกับคนจีน คนไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งคนไทยบางส่วนเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจการศึกษาประวัติความเป็นมา ซึ่งบางแห่งชำรุด ทรุดโทรม บางแห่งรกร้างขาดการดูแล และยังมีแนวทางอนุรักษ์ตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง จึงควรให้ความสนใจ ศึกษา รวบรวมและกำหนดแนวทางอนุรักษ์ให้ถูกต้อง เพื่อดำรงไว้ซึ่งศิลปะความงดงามของสถาปัตยกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ตลอดไป จึงเป็นเรื่องที่ควรสนใจให้ศึกษา

³ รัตพร ปัทมเจริญ, บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า62-63.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าจีนในไทยและศึกษาความหมายของรูปแบบสัญลักษณ์ต่างๆผ่านศาลเจ้าจีนรวมถึงรูปเคารพภายในศาลเจ้า
2. เพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าจีน(โพธิ์วันตั้ง)ผ่านรูปแบบความเชื่อทางศิลปะ
3. เพื่อทำการวิเคราะห์ลักษณะของศาลเจ้าจีนถึงความแตกต่างตามลักษณะ โครงสร้างทางความเชื่อของจีน

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมงานวิจัยและเอกสารต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาและแสดงให้เห็นภาพของศาลเจ้าจีนทั้งในเรื่องของบทบาท ความเป็นมา สาเหตุการสร้างศาลเจ้าจีนในประเทศไทย นอกจากนี้เอกสารต่างๆที่ทำการค้นคว้ายังให้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนชาวจีนและความเชื่อทางศาสนาพื้นฐานของชาวจีนในไทย ดังนั้นงานวิจัยและเอกสารเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเบื้องต้นตลอดจนเป็นแนวทางในการชี้แนะประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งจะนำไปสู่การนำกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมมาทำการวิเคราะห์ประเด็นที่จะศึกษาวิจัยต่อไป

ตัวน ถี เเชิง (2543) เขียนหนังสือเรื่อง “ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ หนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับศาสนสถานของชาวจีนที่สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษารูปแบบศาลเจ้าจีนในไทยนั้นต้องให้ความสำคัญกับศาสนสถานเหล่านี้ด้วย ซึ่งหนังสือเล่มนี้จะประกอบไปด้วยเรื่องราวประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าจีน ความสำคัญของศาลเจ้าจีนกับคนจีนโพ้นทะเล ความเชื่อเรื่องเทพเจ้ารวมถึงพิธีกรรมต่างๆในศาลเจ้าจีน เป็นต้น จึงเป็นหนังสือที่ผู้ศึกษาวิจัยจะนำมาใช้อ้างอิงและอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนได้ดียิ่งขึ้น

เนตรดาว พละมาตย์ (2526) เขียนบทความ “ศาลเจ้าชาวจีนในเมืองไทย” เสนอเนื้อหา มูลเหตุการณืสร้างศาลเจ้าว่านอกเหนือจากจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆแล้ว ยังเป็นที่พบปะสังสรรค์ของผู้คนเป็นที่ตั้งมูลนิธิเพื่อสังคม อีกทั้งยังเป็น โรงพยาบาลและโรงเรียนอีกด้วย ปัจจุบัน

ชาวจีนจำนวนมากเมื่อประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจมีฐานะที่มั่นคงร่ำรวยจะนิยมสร้างศาลเจ้าประจำตระกูลของตนเองขึ้น เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมเฉพาะผู้คนในตระกูลในตนเองเท่านั้นด้วย

ปราณี พิศพันธ์ (2537) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้าจีนบนถนนแห่งความเชื่อของมนุษย์” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของศาลเจ้าที่เปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมนั้นศาลเจ้าเป็นที่สักการะของคนจีนทุกเพศทุกวัย เพราะคนจีนมักจะมาบนบานศาลกล่าวขอให้เทพเจ้าช่วยในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ชาวจีนส่วนมากยังมีความเคารพและศรัทธาต่อศาลเจ้าไม่เสื่อมคลาย แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากก็ตาม ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า “...เจ้ามีอิทธิฤทธิ์สามารถช่วยให้ผู้มีรอดพ้นจากเหตุการณ์ร้ายๆต่างๆมาได้ ตั้งแต่นั้นมาชิมก็เลยมากราบไหว้เจ้าพ่ออยู่เป็นประจำ...” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าที่ฝังลึกอยู่ในศาลเจ้านั้นทำหน้าที่ช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี เพราะชาวจีนเชื่อว่าถ้าประสบกับปัญหาอะไร หากมาบอกกล่าวขอเทพเจ้าทุกอย่างจะดีขึ้น

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “108สิ่ง มิ่งมงคลจีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ สัญลักษณ์มงคลต่างๆของจีน เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาได้เข้าใจถึงความหมายความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ไม่ใช่เพียงแค่วัสดุแต่ต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวต่างๆ ทั้งเทพเจ้ามงคล อักษรมงคล สถาปัตยกรรมมงคล เครื่องใช้มงคล สัตว์เทพนิยายและสัตว์มงคล ผลไม้และดอกไม้มงคล เนื้อหาต่างๆภายในเล่มเป็นการอธิบายเพิ่มเติมอีก108เรื่องอีกทั้งหลายเรื่องยังเชื่อมโยงสัมพันธ์ถึงกันอีกด้วย ดังนั้น การเข้าใจสัญลักษณ์จีนภายใต้การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจจะทำให้เกิดความกระจ่างไปกับคติความหมาย ดังเช่นคำกล่าวว่า “ผู้ใดเข้าใจสัญลักษณ์มงคลจีน ผู้นั้นย่อมเข้าใจจีนอย่างแท้จริง”

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2529) ได้นำเสนอบทความ “ศาลเจ้า” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนว่าเป็นสถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าตามความเชื่อของชาวจีน ชาวจีนจะยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด มักสร้างศาสนสถานเพื่อประดิษฐานเทพเจ้าและใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของชาวจีนเอง ทุกที่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นชุมชนนั้นๆ ย่อมมีศาสนสถานอยู่ด้วย สาเหตุคือเป็นที่พึงพอใจ สืบสานประเพณีความเชื่อดั้งเดิม เป็นศาลเจ้าประจำตระกูล หรือ

เพื่อเก็บ, เพื่อการค้าและสร้างความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต่อชนในด้านศาสนา ด้านสังคม ด้านการบันเทิง ด้านการศึกษาและลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบจีน

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546) เขียนหนังสือเรื่อง “วิถีจีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเชื่อในเรื่องต่างๆของชาวจีน ทั้งความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อทางศาสนา ความสำคัญของศาลเจ้าต่อชุมชนในด้านต่างๆ รวมไปถึงลักษณะความเชื่อทางด้านสถาปัตยกรรมของศาสนสถานจีน หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการมีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนในไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

มนัส โอภากุล (2537) เขียนบทความเรื่อง “คนจีนมาถึงเมืองไทย” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมจีน ตั้งแต่ก่อนที่คนจะเริ่มอพยพออกจากประเทศ บุคคลใดปกครองหรือเกิดเหตุการณ์สำคัญอะไรบ้าง จนถึงการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยของชาวจีน โพนทะเล รวมถึงสิ่งที่ผู้คนที่อพยพมาบนแผ่นดินไทยจะต้องประสบพบเจอ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การยอมรับและไม่ยอมรับจากผู้คนต่างถิ่น เป็นต้น ซึ่งบทความดังกล่าวสามารถนำมาเชื่อมโยงกับการวิจัยครั้งนี้ได้ในแง่ของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคนจีนทั้งก่อนและหลังการอพยพถิ่นฐาน

วิทยา วิทยอำนวยคุณ และศิลป์ โหระพิชัย (2527) เขียนหนังสือเรื่อง “คนจีน200ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค1” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทย โดยจะแบ่งเป็นบทความเป็นย่อๆหลายบทความ ที่สะท้อนความสำคัญและบทบาทของคนจีนในสังคมไทย ซึ่งมีเนื้อหาตั้งแต่เรื่องการเมือง สภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนจีน ยกตัวอย่างเช่น ความเชื่อ ประเพณี กลุ่มและสมาคมชาวจีนชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากที่จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการศึกษาเข้าใจและเข้าถึงคนจีน โพนทะเลที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

วิไลรัตน์ ย้งรอด และรัชชัย องค์กรุฒิเวทย์ (2548) เขียนหนังสือเรื่อง “ไหว้พระธาตุเจดีย์ตามปีเกิด” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา การกำเนิดคติการไหว้พระธาตุปีเกิด รวมไปถึงการบอกถึงพระธาตุปีเกิดที่สะท้อนสัญลักษณ์ความเป็นศูนย์กลางของจักรวาล และศิลปะของพระธาตุแต่ละปีนักษัตร และการแบ่งความหมายของศาสนา เป็นต้น

สมบุรณ์ สุขสำราญ (2530) เขียนหนังสือเรื่อง “ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวจีน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมของชาวจีนกับความเชื่อทางศาสนาของชุมชนชาวไทยว่ามีลักษณะอย่างไร ในชุมชนชาวจีน โครงสร้างหรือรูปธรรมของความเชื่อทางศาสนาสามารถสังเกตได้จากจำนวนศาลเจ้า หนังสือเล่มนี้ จึงเป็นประโยชน์อย่างมาก สำหรับต้องการศึกษาความเชื่อในสังคมจีนที่อยู่ในไทย เพราะจะทำให้ทราบและเข้าใจการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

เอวีลิน ลิป เขียนหนังสือ “ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานการสร้างวัดและศาลเจ้าจีนของชาวจีนในภูมิภาคต่างๆ เป็นการให้คำอธิบายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาลเจ้า รูปแบบการก่อสร้าง ประติมากรรม ศิลปะการตกแต่งศาลเจ้า เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้า ผู้วิจัยเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์อย่างมากในงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของศาลเจ้าจีน

จากตัวอย่างเอกสารและวรรณกรรมที่ยกมานั้นมีประโยชน์ในการศึกษาบทความทางวิชาการฉบับนี้โดยส่วนของเนื้อหาต่าง ๆ นั้น จะช่วยทำให้เห็นภาพสังคมของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ทั้งด้านประวัติความเป็นมา ความเชื่อ พิธีกรรม และรูปแบบโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของชาวจีนดั้งเดิมซึ่งสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความเชื่อต่างๆของชาวจีน โฟ้นทะเลได้มากยิ่งขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของความเชื่อในรูปแบบทางศิลปะของชาวจีน พบว่ามีงานที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ทางความเชื่อของชาวจีนเป็นจำนวนมาก

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ทำการศึกษาศาลเจ้าโพธิ์วงตั้งในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้เนื่องจากศาลเจ้าดังกล่าวเป็นศาลเจ้าที่มีขนาดใหญ่และมีความเป็นมาตรฐาน รวมทั้งมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษาค้นคว้าวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสนใจในการศึกษาศาลเจ้าโพธิ์วงตั้งนี้

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าจีนในไทย รวมถึงรวบรวมเอกสารงานวิชาการ สารนิพนธ์ รวมถึงบทความที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าจีน
2. ทำการลงสำรวจสถานที่จริงและศึกษาประวัติของศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้งด้วยการถ่ายภาพ และการจดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
3. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามเอกสารที่ได้รวบรวมไว้
4. เรียบเรียงผลการศึกษา และสรุปผลงานวิจัย

ผลการวิจัย

ความหมายและความสำคัญของศาลเจ้า

ศาลเจ้าจีน เป็นศาสนสถานที่ชาวจีนรวมกลุ่มสร้างขึ้นมาซึ่งอาจจะรวมกันเฉพาะกลุ่มภาษาของตน เพื่อการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มภาษาเดียวกันเพื่อใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวรูปเคารพที่พวกคนนำติดตัวมาหรือกราบไหว้เทพเจ้าที่กลุ่มภาษาของตนเคารพนับถือ หรือสร้างขึ้น จึงกล่าวได้ว่าศาลเจ้าจีนเป็นที่เคารพสักการะของเทพต่างๆของชาวจีน ซึ่งมีรูปแบบการก่อสร้างและวัสดุก่อสร้างที่มีแบบอย่างมาจากเมืองจีนและถูกสร้างขึ้นโดยชาวจีน โพนทะเลหรือคนไทยที่มีเชื้อสายจีน

วัดและศาลเจ้าจีนเป็นสถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนาของสาธารณชน คำว่าวัดและศาลเจ้าในภาษาจีนจะใช้คำว่า ซื่อ หรือ ซื่อเมี่ยว ในสมัยกษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ค.ศ. 58-75 ศาสนาพุทธได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีน และได้ใช้คำว่า ซื่อ แทนสถานที่ทางศาสนาพุทธ ส่วนคำว่าเมี่ยว เดิมหมายถึง สถานที่ที่ชาวจีนใช้เคารพนับถือบรรพบุรุษ ดังนั้นในประเทศจีนก็มีคำว่า จูเมี่ยว หมายถึง สถานที่ไหว้บรรพบุรุษสำหรับสามัญชน และ แท้เมี่ยว หมายถึง สถานที่ไหว้บรรพบุรุษสำหรับกษัตริย์⁴

ชาวจีนในสังคมไทยเมื่อไปตั้งรกรากอยู่ที่ใด ก็จะสร้างศาลเจ้าไว้ในบริเวณชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ ส่วนคำภาษาจีนที่ใช้เรียกศาลเจ้ามีอยู่หลายคำด้วยกัน เช่น กง ดี ถัง หมู่ ฉาน ซื่อ เหนิง เตียน จู ฉาน มา เมี่ยว สำหรับโรงเจก็มักจะเรียกว่า ไจถิง ส่วนชาวจีนแต่ดั้งเดิมจะเรียกว่า เจตัง อย่างไรก็ตาม ศาลเจ้าที่เป็นที่สถิตของเทพสูงสุด ได้แก่ พระโพธิสัตว์และพระพุทธรูป ศาลเจ้าของเทพชั้นนี้จะเรียกว่า ตั่ว ส่วนตัวบางแห่งที่มีโรงเจ จะเรียกว่า เจตั่ว

ความเป็นมาของศาลเจ้าจีน ก่อนที่ชาวจีนจะเริ่มหันมาเคารพนับถือหลักปรัชญาแบบเต๋าขงจื้อ รวมไปถึงยอมรับเอาศาสนาพุทธลัทธิมหายานมาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น จีนนับถือเทพเจ้าและดวงวิญญาณกันมาก่อน ในราชวงศ์เฉียนและราชวงศ์เซียงอันเป็นราชวงศ์แรกๆของการก่อตั้งอาณาจักร ชาวจีนบูชาปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ เช่น ทะเล ภูเขา ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆเหล่านั้นมีเทพเจ้าประจำอยู่ และเทพเจ้าเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมวล

⁴ ต้วน ถี่เซิง และบุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า .

มนุษย์มาก พิธีเช่นสรวงบูชา ชาวจีนนิยมใช้กระดูกสัตว์เป็นเครื่องบูชาโดยใช้เป็นเครื่องเลี้ยงตายด้วย ไฟเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในการบูชาเทพเจ้าของจีน ความเชื่อโดยทั่วไปเกี่ยวกับไฟนั้นถือว่่าคือสิ่งที่จะนำสิ่งของเช่นสรวงไปถึงเทพเจ้า การเผาของบูชาไปกับไฟจึงเป็นความนิยมที่ทำการสืบต่อมาจนทุกวันนี้

ในสมัยราชวงศ์โจวอันเป็นราชวงศ์ต่อมา ชาวจีนเริ่มหันมานับถือเทพเจ้าอันเกิดจากมนุษย์และเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์ตามที่นักปราชญ์และนักคิดในเวลานั้นกำหนด ความเชื่อนี้รวมไปถึงความเชื่อในการเช่นสรวงบูชาบรรพบุรุษด้วย ส่วนในสมัยราชวงศ์ซาง การบูชาดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมีการบูชาด้วยสัตว์ เช่น แกะ หมู สุนัข วัวควายและม้า ต่อมาพิธีได้เปลี่ยนไปเป็นการนำของจำลองมาเข้าพิธีแทน หรือที่เรียกว่าพิธีกงเต๊ก

ศาลเจ้าจีนจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เก่าแก่เกิดที่มีขึ้นนับตั้งแต่อาณาจักรจีนได้เกิดขึ้นมา ในสมัยราชวงศ์ฮั่นพุทธศาสนาเข้าไปในประเทศจีนแต่ศาสนาพุทธในประเทศจีนได้ถูกปรับเปลี่ยนใหม่ให้เข้ากับ ความเชื่อดั้งเดิม คือเรื่องของการนับถือเทพเจ้า พระพุทธเจ้าของชาวจีนจึงเป็นเทพองค์หนึ่งที่มักอยู่ในศาลเจ้าร่วมกับเทพองค์อื่นด้วย จากการยึดมั่นในการนับถือเทพเจ้าและบรรพบุรุษประเพณีการเช่นสรวงบูชาเทพเจ้าจึงยังคงดำรงอยู่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ศาลเจ้าอันเป็นที่สถิตของเทพเจ้าทั่วไปจึงยังคงปรากฏและสร้างสืบทอดกันต่อมาจนทุกวันนี้⁵

บทบาทหน้าที่ของศาลเจ้า

การสร้างศาลเจ้าจีนขึ้นนั้นมีจุดประสงค์คือ⁶

1. สร้างเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เนื่องจากเมื่อคนจีนอพยพไปดินแดนหรือประเทศใหม่ นั้นความรู้สึกที่ต้องเผชิญคือ ความไม่เคยชินกับแผ่นดินที่ไม่มีคนรู้จัก เมื่อประสบกับสภาวะไม่ปลอดภัย ชาวจีนจึงจำเป็นต้องอาศัยเทพเจ้าเพื่อเป็นหลักที่พึ่งทางใจ

⁵ รตพร ปัทมเจริญ, บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์:ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า29-30.

⁶ ต้วน ถี่เซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2543), หน้า .

2. สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบต่อมาแต่โบราณ ในความเชื่อของชาวจีน ศาลเจ้านอกจากจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องในงานฉลองเทศกาล หรืองานสารท ศาลเจ้ามีความสำคัญต่อแบบแผนในการดำรงชีวิตของชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังนั้นแม้การตั้งชื่อของศาลเจ้าก็ยังตั้งชื่อตามศาลในหมู่บ้านของตนในประเทศจีน
3. สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล การสร้างศาลเจ้าประจำตระกูลนี้มีมาแต่โบราณ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นที่กราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว จักรพรรดิก็มีศาลเจ้าประจำราชวงศ์เช่นกัน เรียกว่า ไ้แม่ี้ยว
4. สร้างศาลเจ้าขึ้นตามความนิยม ถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นว่า ตลาดเกือบทุกแห่งที่มีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่ จะต้องมีการสร้างศาลเจ้าประจำตลาด โดยทั่วไปศาลเจ้าประเภทนี้มักเป็นศาลเจ้าเล็กๆและเทพที่ประดิษฐานเป็นประธานในศาลก็มักเป็นเทพปูนเถ่ากง แต่บางศาลเจ้าก็มีเทพธิดาเทียนโฮว
5. สร้างขึ้นเพื่อแก้บน การดำรงชีวิตของชาวจีนในเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานธุรกิจหรือการทำงานอื่นๆ ต่างก็สับสนวุ่นวายและเต็มไปด้วยการแก่งแย่ง ทุกคนต้องต่อสู้ด้วยตนเอง พวกที่อ่อนแอก็ต้องหาสิ่งสนับสนุนทางใจ ดังนั้นการบนบานศาลกล่าวจึงดูเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อได้สมปรารถนาแล้วจึงได้มีการแก้บน นักธุรกิจชาวจีนบางท่านถึงกับบนบานด้วยการสร้างศาลเจ้าถวายเทพ
6. สร้างเพื่อการค้า ผู้ที่ไปเคารพกราบไหว้เทพในศาลด้วยจิตอันศรัทธา มักทำให้จิตใจสบาย มีที่พึ่ง ส่วนเจ้าของศาลก็ได้อาศัยการขายรูปเทียนและเงินทำบุญ นำมาปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น ชาวจีนที่เข้ามากราบไหว้ในศาลเป็นชาวจีนต่างกลุ่ม ต่างภาษา มีความเชื่อมั่นในรูปเคารพแตกต่างกันไป เจ้าของศาลส่วนใหญ่ต้องการจะให้มีผู้มาทำบุญมากขึ้น จึงเพิ่มรูปเคารพให้มากขึ้นตามความประสงค์ของผู้มากราบไหว้
7. สร้างด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้าชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ โดยผ่านทางคนทรงปกติ จะเริ่มจากแท่นบูชาและรูปเคารพที่บ้าน ต่อมาเทพแสดงปาฏิหาริย์ต่างๆ ให้ผู้ที่มากราบไหว้พบเห็นมากขึ้น จนทำให้เดความเชื่อถือศรัทธา ถึงกับบริจาคที่ดินและทรัพย์สินให้ก่อตั้งศาลเจ้าขึ้น

รูปแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้า

สถาปัตยกรรมจีนไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ศาสนสถานหรือพระราชวัง จะมีแบบทางสถาปัตยกรรม ผัง และโครงสร้างเหมือนกัน ซึ่งชาวตะวันตกให้ความเห็นว่าสถาปัตยกรรมจีนมีเพียงแบบเดียว⁷ ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรมจีนประกอบไปด้วยฐาน ตัวอาคาร และหลังคา เนื่องจากประวัติศาสตร์จีนมีวิวัฒนาการมายาวนาน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมก็เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมของยุคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบอย่างของหลังคา บางยุคบางสมัยนิยมหลังคาแปลกใหม่แต่เนื่องจากไม่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ต่อมาจึงเสื่อมความนิยมไป⁸ ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ.1368-1648) เป็นสมัยที่สถาปัตยกรรมเจริญถึงขีดสุด แบบอย่างหลังคาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายนั้นมีอยู่ 9 แบบ โดยมีโครงสร้างและลักษณะของหลังคาแตกต่างกัน เช่น บางแบบไม่มีสันหลังคา ทำให้ตัวอาคารมีความงามที่ผิดแปลกกันออกไป ในสังคมที่แบ่งชนชั้นของจีนสมัยโบราณ แบบอย่างของหลังคาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงยศศักดิ์ของผู้อาศัยด้วย เช่น หลังคาแบบตันเอียนอู่เตียนตั้ง ฉงเอียนอู่เตียนตั้ง เป็นแบบหลังคาที่ยอมรับกันว่ามีความสง่างามที่สุด จึงใช้เป็นแบบหลังคาเฉพาะพระตำหนักของพระกษัตริย์ ผู้อื่นจะไม่มีสิทธิ์ใช้หลังคารูปแบบนี้ แบบฉงเอียนเซี่ยซันตั้ง มีความสง่ารองลงมา จึงเป็นหลังคาของพระตำหนักพระมเหสี พระสนม หรือขุนนางผู้ใหญ่ที่มียศศักดิ์สูงเท่านั้น สำหรับหลังคาแบบเสวียนซันตั้งและแบบอึ้งซันตั้ง จะเป็นรูปแบบหลังคาที่สามัญชนใช้กัน⁹ หลังคาแบบซื่อเจียวช้วนเจียนตั้ง จะใช้เป็นหลังคาศาลาในสวน ตัวอาคารที่ต่างกันจะช่วยเพิ่มแรงดึงดูดและความสวยงามตามรูปแบบศิลปะของจีนมากขึ้น นอกจากนั้นจำนวนของชุดสัตว์ที่ปลายสันหลังคายังสามารถบ่งบอกถึงความแตกต่างของชนชั้นได้ด้วย

แบบอย่างการประดับสันหลังคาของสถาปัตยกรรมจีนที่นิยมใช้กันอยู่ในภาคกลาง มักจะนิยมทำเป็นหัวมังกรคู่ อ้าปากอมสันหลังคาใหญ่ ที่ปลายสันของหลังคาเล็กซึ่งแยกออกมาจากสันของหลังคาใหญ่นั้นทำเป็นชุดสัตว์เรียงกันจนถึงปลายสุดของหลังคา ชุดสัตว์ดังกล่าวนี้มีทั้งหมด 10

⁷ Judith and Arthur Hert Burding, **Chinese Art**, (New York: The Studios, 1950), p. 278.

⁸ ลี อวิ้น ชั่ว, ฮวาเซี่ยอี่เจียง, (เชียงใหม่: จงหวาซังอู่, 1982), หน้า188.

⁹ อีจ้าววัน, จื่อจิ้นเจิงกงเตียน, (เชียงใหม่: จงหวาซังอู่เหลียนเหออิงสิง, 1982), หน้า188.

ตัว¹⁰ แต่ละตัวล้วนเป็นสัตว์ในเทพนิยายในศาสนาพุทธ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าสามารถจับฤดูผีปีศาจ และภัยอันตรายต่างๆได้ หลังคาของพระตำหนักพระมหากษัตริย์จึงสามารถใช้ชุดสัตว์ครบ 10 ตัวได้ ส่วนตำหนักของพระมเหสีหรือเสนาบดีจะใช้เพียง 9 ตัวส่วนบ้านเรือนของขุนนางอื่นๆ ก็จะใช้จำนวนของชุดสัตว์ลดหลั่นกันไปตามความสำคัญของผู้อยู่อาศัย

รูปแบบของศาลเจ้าในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมแบบโบราณของจีนที่สืบต่อกันมา โดยคำนึงถึงคุณค่าในด้านการใช้สอยและศิลปะที่สวยงาม ดูจากภายนอกแล้วศาลเจ้าจีนในประเทศไทย ส่วนใหญ่ก่อสร้างตามรูปแบบของศาลเจ้าทางภาคใต้ของประเทศจีน สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. ประเภทสวนหรือบ้าน แบ่งได้ตามขนาดเป็น 1 ชั้น 1 ลานบ้าน 1 วิหาร หรือ 2 ลานบ้าน 2 วิหาร หรือ 3 ลานบ้าน 3 วิหาร ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้พัฒนามาจากบ้านที่เรียกว่า ซื่อเหอเถียน(ห้องที่ปิดมุม 4 ด้าน)

2. ประเภทวิหารหรือพระราชวัง รูปแบบการก่อสร้างจะเป็นอาคารขนาดใหญ่ซึ่งคล้ายกับพระราชวัง อาจมีการประยุกต์หรือเสริมส่วนต่างๆ เช่น ความสูงของห้องโถงเพื่อแสดงความสง่างามแบบวิหาร เช่น วัดโพธิ์แมน สถาปัตยกรรมของศาลเจ้าไม่เหมือนพระราชวังและอาคารอื่นเสียทีเดียว เพราะมีรูปแบบของตนเอง คือ มักเป็นอาคารทรงตรง หลังคาตัดตรง ด้านบนมีมังกรและสัตว์อันเป็นพาหนะของเทพเจ้าประดับอยู่ เช่น นกยูง สิงโต กิเลน เป็นต้น

ศาลเจ้าเป็นอาคารสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวกับศาสนาและสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สิงสถิตของเทพเจ้าและเพื่อกราบไหว้บูชา ดังนั้นการสร้างจึงต้องพิถีพิถัน วัสดุหรือรูปปั้นเทพเจ้าเงินที่เคารพบูชากันนั้น มักเป็นประติมากรรมทองเหลืองที่มีรูปแบบสมบูรณ์และขนาดค่อนข้างใหญ่ จะปรากฏอยู่ที่โพรงผนังกำแพงหรือแท่นบูชาเล็กๆที่ประดับตกแต่ง ซึ่งมักจะพบอยู่ในสิมมูมและตรงกลางห้อง บ้างจะวางรูปปั้นเทพเจ้าไว้บนแท่นบูชาหรืออาจจะวางเอาไว้ที่ตำแหน่งกลาง ซึ่งพิจารณาว่าเป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุด ศาลเจ้าในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีขนาดหลังคาที่ใหญ่และปูด้วยกระเบื้องเคลือบสี

¹⁰ เรียกว่า ไช่วเทา หรือ โจ้วไช่ว หรือกู่หลงจื่อ

ภาพด้านหน้าของศาลเจ้าโพธิ์วงตั้ง

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์วงตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

แม้ว่าปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานของศิลปะไปบ้าง แต่ยังมีรูปแบบเดิมคือ ชายหลังคายกสูงชัน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีและทำให้ดูสวยงามมากเมื่อดวงอาทิตย์ส่องแสงกระทบ ตัวอาคารจะประดับไปด้วยภาพเขียนซึ่งเป็นเรื่องราวของเทพเจ้าแต่ละองค์หรืออาจเป็นภาพพุทธประวัติหรืออื่นๆที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ และที่เสาจะมีมังกรพันรอบเสา บางศาลเจ้าที่มีพื้นที่กว้างก็อาจใช้เป็นที่ตกแต่ง ชุดสระ ปลูกหญ้า ตกแต่งเป็นภูเขาจำลองประตูทางเข้ามักมีรูปทวารบาลที่เป็นรูปเขียนหรือแกะสลัก สิ่งที่ขาดไม่ได้ในศาลเจ้าทั่วไปคือ ที่ประดิษฐานองค์เทพเจ้า มักตกแต่งอย่างวิจิตรงดงาม

ภายในศาลเจ้าจะมีรูปแบบการตกแต่งหรือการจัดวางอุปกรณ์ต่างๆ เช่น แผ่นป้ายจารึก ส่วนใหญ่พบเป็นป้ายแขวน แผ่นหิน ป้ายอักษรคำโคลงหรือจารึกบนระฆังบนกลอง เป็นต้น แผ่นป้ายจารึกบนแผ่นหินส่วนมากจะประดับไว้ที่ฝาผนังของศาลเจ้า ซึ่งจะบรรยายถึงประวัติความเป็นมาของศาลเจ้า ปีก่อสร้าง รายชื่อผู้บริจาคเงินสนับสนุนการก่อสร้างศาลเจ้านั้นๆ ป้ายแขวนจะมีอยู่ 2 แบบ คือ แนวนอนกับแนวตั้ง ป้ายบางอันจะทำด้วยไม้ ใบไม้ และบางป้ายทำด้วยหิน ซึ่งติดอยู่ด้านบนของวิหาร โดยบางป้ายจะเขียนชื่อของศาลเจ้านั้นๆ บางป้ายเขียนชื่อเทพเจ้า บางป้ายเป็นการ

เขียนข้อความสั้นๆเป็นจารึกเพื่อสวดดี คุณงามความดีของเทพเจ้าแต่ละองค์ ส่วนมากจะมีอักษรตัวเล็กๆจารึกชื่อผู้เขียน วันเวลาที่บันทึก ดังนั้นป้ายเหล่านี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่ใช้ในการศึกษาและค้นคว้าประวัติของศาลเจ้าแต่ละแห่งได้ เพราะป้ายบางอันบอกเรื่องราวและมีอายุยาวนานร้อยปี

ทั้งนี้ยังพบว่าในศาลเจ้ายังมีป้ายอักษรคำโคลงคู่ นับว่าเป็นกวีนิพนธ์ชนิดหนึ่งของจีน ส่วนมากกวีเป็นบทกวี 2 ประโยคคู่กันที่แฝงไปด้วยความหมายที่ลึกซึ้งและไพเราะ คำโคลงคู่ส่วนมากจะบรรยายทิวทัศน์ ประวัติความเป็นมาหรืออาจเป็นข้อความสวดดีความดีของเทพเจ้าที่ตั้งบูชาในศาลเจ้านั้นก็ได้ คำโคลงคู่กันจะประกอบด้วยตัวอักษรจีน 2 แถว แต่ละแถวจะมีตัวอักษรคู่กันและมีการสัมผัสอักษรกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีจารึกลงบนระฆังและกลอง ข้อความที่จารึกนั้นมักกล่าวถึงความเป็นมาของการสร้างระฆังหรือกลอง ผู้ที่บริจาคและเวลาก่อสร้าง

ภาพป้ายอักษรคำโคลงคู่ภายในศาลเจ้าโพธิ์วันตั้ง

ความเชื่อเรื่องสี

หากลองสังเกตจะพบว่าสถาปัตยกรรมเฉพาะแบบที่มีสีสันสวยงามบาดตา ทั้งมีรูปแบบของอาคารที่แตกต่างจากสิ่งก่อสร้างทั่วไปในยุคปัจจุบัน นั่นคือ วัดจีน ศาลเจ้า และบ้านจีนแบบโบราณ สีของสถาปัตยกรรมจีนทุกแห่งล้วนบ่งบอกถึงระเบียบกฎในการใช้สีอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพราะสีต่างๆให้ความหมายที่แตกต่างกัน ความเชื่อในเรื่องสีของชาวจีนมีมานับพันๆปี ทำให้การใช้สีในสถาปัตยกรรมกลายเป็นแบบประเพณีนิยมมาจนปัจจุบันนี้

สีในความเชื่อของจีนมี 5 สี คือ สีแดง, สีเงิน(เขียว), สีขาว, สีดำ และสีเหลือง โดยจัดเป็นสีประจำทิศทั้งสี่ และทิศตรงกลาง เมื่อสีทั้งห้ารวมกันจะกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จัดสิ่งเลวร้ายให้พ้นทุกข์แล้วกลายเป็นโชคอันยิ่งใหญ่ และตามความเชื่อของชาวจีนให้สีแดงเป็นสีแห่งม้ามงคลเสมอ

สีสันในสถาปัตยกรรมจีนมีความแตกต่างออกไปจากศิลปะในด้านอื่น เนื่องจากเน้นเรื่องสิริมงคลเป็นหลัก เช่น สถาปัตยกรรมที่เมืองหลวงกรุงปักกิ่งมักนิยมใช้สีเหลืองและสีเขียวมากกว่าสีอื่น และกระเบื้องมุงหลังคาบางแห่งเป็นสีดำก็จะตัดด้วยขอบสีเหลืองและสีเขียวหรือहारเป็นกระเบื้องสีเขียวก็จะตัดด้วยขอบสีเทา สถาปัตยกรรมทางใต้จะมีสีสันแตกต่างออกไปกล่าวคือ มักนิยมนาเสาสีดำแล้วเขียนลวดลายสีทองซึ่งทำให้ดูโอฬารและแวววาวสวยงามยิ่งนัก สิ่งที่ทำให้ศิลปินจีนจำต้องใช้สีตรงกันข้ามบาดตาในพื้นที่ว่างบนสถาปัตยกรรมนั้นก็เพราะความเชื่อในเรื่องความเป็นมงคล ความเจริญรุ่งเรือง ความเป็นนิรันดรนั่นเอง

ในสมัยโบราณยึดถือกันมาว่า สีแท้คือสีเหลือง เขียว แดง ขาว ดำ ส่วนสีผสมคือ สีที่เกิดขึ้นจากสองสีรวมกันคือ สีผสมของสีแดงและเขียว คือ สีม่วง(สีของเงินสีเขียวและน้ำเงินไม่ได้แยกจากกัน) สีผสมของสีเขียวกับสีเหลือง คือ สีส้ม เป็นต้น นอกจากนี้ชาวจีนก็ยังเชื่อในเรื่องของหยินหยางและอู่สิงหรือธาตุทั้ง 5 ซึ่งล้วนมีผลต่อการใช้สีในสถาปัตยกรรมจีนทั้งนั้น

ชาวจีนในสมัยโบราณเชื่อว่าในวงจรของไท่จี (ไท่เก๊ก) จะทำให้พลังของหยินหยางรวมกันแล้วทำให้เกิดพระจันทร์ พระอาทิตย์ และเกิดธาตุทั้ง 5 เรียกว่าอู่สิง คือ มีธาตุไม้ ไฟ ดิน ทอง น้ำ คำว่า อู่ แปลว่า 5 และสิ่งตรงนี้ แปลว่า ผลที่ได้จากธาตุทั้ง 5

สีของธาตุทั้งห้าเหล่านั้นมีความหมายดังนี้

สีแดง หมายถึง สีแห่งสิริมงคล โชคลาก รุ่งเรือง

สีเหลือง หมายถึง สีแห่งความสูงศักดิ์ สีแห่งอำนาจ และสีประจำองค์พระจักรพรรดิ

สีขาว หมายถึง สีแห่งความโศกเศร้า สีแห่งความสงบ

สีดำ หมายถึง สีแห่งการทำลาย สีแห่งความวิบัติ

สีเขียว หมายถึง สีแห่งความเป็นนิรันดร สีแห่งความสงบสุข

ศาลเจ้าโพธิ์วงตั้ง

ประวัติของศาลเจ้า

ที่ตั้งของศาลเจ้าโพธิ์วงตั้งตั้งอยู่ที่ 169 ถนน 25 มกรา ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง นครปฐม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนของชาวจีนแต้จิ๋ว ศาลเจ้าโพธิ์วงตั้งมีประวัติที่ไม่ค่อยชัดเจนนัก มีเพียงหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการเล่ากันปากต่อปาก ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการสอบถามจากทางผู้ดูแลศาลเจ้า ทราบว่าศาลเจ้านี้ได้มีการปลูกสร้างมาเป็นระยะเวลานานมากแล้ว ก่อนที่จะมีหมู่บ้านชุมชนของชาวจีนแต้จิ๋วมาอาศัยอยู่ในย่านนี้ ซึ่งรวมระยะเวลาที่สร้างได้ประมาณ 140ปี ถือเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดในย่านนี้ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบศาลเจ้านั้นได้มาขอเช่าที่ของศาลเจ้าอาศัยอยู่ ทำให้ที่แถวย่านที่เป็นที่ตั้งของศาลเจ้านั้นมีชาวจีนมาอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นอยู่กันเป็นชุมชน

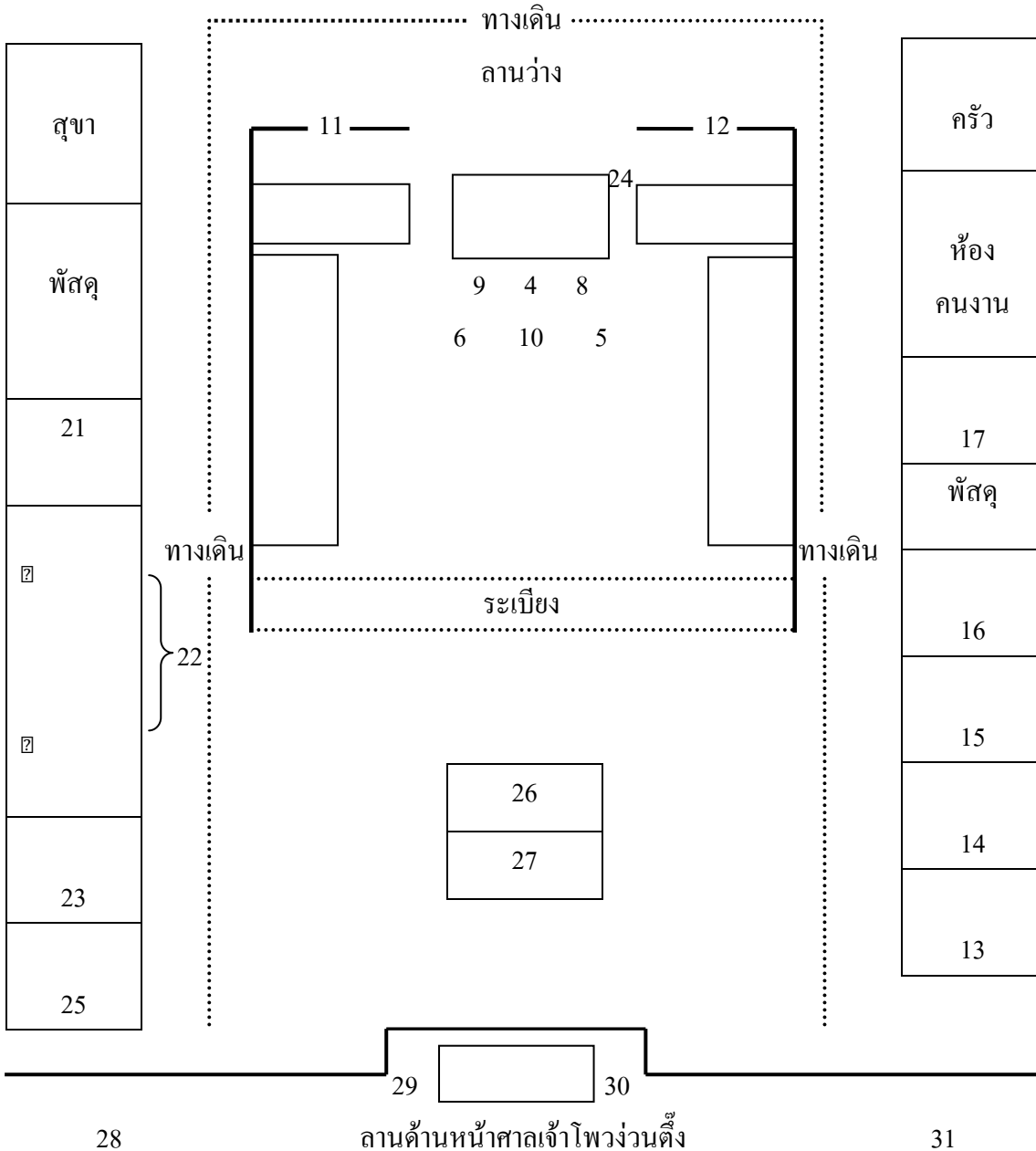

ภาพด้านหน้าของศาลเจ้า

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์วงตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

แผนผังศาลเจ้าโพวง่วนตั้ง

ห้องเก็บ ของ	ป้ายบรรพ ชน	ผู้ปฏิบัติ กรรม	20	19	18	โรงอาหาร
-----------------	----------------	--------------------	----	----	----	----------

หมายเลข1, 8, 9	พระศรีศากยมุนีพุทธเจ้า
หมายเลข2	พระโกศกษัตริย์พุทธเจ้า
หมายเลข3	พระอมิตาภะพุทธเจ้า
หมายเลข4	พระอมิตาภะพุทธเจ้าปางยืนประทานพร
หมายเลข5	พระกัศปะปะอรหันต์
หมายเลข6	พระอานนท์อรหันต์
หมายเลข7	18 อรหันต์
หมายเลข10	พระศรีอริยะเมตตรัยโพธิสัตว์
หมายเลข11	1.เทพเจ้ากวนอู 2.เทพเจ้าอั้งบ๊วย 3.เทพเจ้าคุณแลคุ้มครองศาสนา
หมายเลข12	1.เทพเจ้าคุ้มครองวิหาร 2.ศาสตราจารย์เส้าหลิน 3.เทพแห่งปัญญา
หมายเลข13	เทพเจ้าแดนบุปผา
หมายเลข14	เจ้าแม่เบ็กไพร
หมายเลข15	พระอวโลกิเตศวร
หมายเลข16	อริยเทวีกำหนด
หมายเลข17	พระแม่ธรณี
หมายเลข18	1.เทพเจ้าหมอยา 2.เทพเจ้าการเกษตร 3.เทพเจ้าผู้โปรดวิญญาน
หมายเลข19	1.เทพเจ้าแห่งโชคกลาง 2.เทพเจ้าแห่งเจีย 3.เทพเจ้าแห่งดวงชะตา
หมายเลข20	อริยเทวีแดนสระทิพย์
หมายเลข21	เทพดาวใต้ เทพดาวเหนือ
หมายเลข22	1.นักพรตห่อเอี้ยฮุ้น 2.นักพรตแปะฮุ้น 3.นักพรตโจ้วมั่งง่อ 4.นักพรตลิวฮุนฮวง 5.นักพรตเอี้ยฮวยเอี้ย
หมายเลข23	เจ้าพ่อหลักเมือง
หมายเลข24	เทพเจ้าที่
หมายเลข25	พระกษัตริย์โพธิสัตว์
หมายเลข26	พระสกันทโพธิสัตว์(พระเวทโพธิสัตว์)
หมายเลข27	มหาเทพ(เจ้าพ่อเสือ)
หมายเลข28	แปะกงเจ้าที่
หมายเลข29, 30	นายทวารประตูซ้าย-ขวา
หมายเลข31	ที ตี้ แป๋ บ้อ (ฟ้า ดิน พ่อ แม่)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าโพรงวังตั้ง

รูปแบบอาคารศาลเจ้ามีลักษณะเป็นอาคารทรงตรง ลักษณะหลังคามีลักษณะตัดตรงปูด้วยกระเบื้อง ด้านบนของหลังคาประดับด้วยปูนปั้นรูปมังกรคู่หันหน้าเข้าหากัน เหนือประตูมีป้ายตัวอักษรเขียนว่าโพรงวังตั้ง ที่แปลว่าศาลเจ้าทั่วไป หลังคาภายนอกเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน จะเห็นได้จากมีรูปปั้นมังกร หงส์ ซึ่งเป็นการตกแต่งด้วยศิลปะแบบจีนทั้งสิ้น ลักษณะของหลังคานั้นในหนังสือตำนานวัดและเทพเจ้าจีนทางแถวเอเชียันั้น วัดส่วนใหญ่ได้ถูกก่อสร้างขึ้นโดยได้รับแบบอย่างมาจากวัดทางภาคใต้ของจีน อีกทั้งการวางแผนก่อสร้างมีความคล้ายคลึงกันหลายอย่าง เช่น รูปทรงของหลังคา การประดับตกแต่งของหลัง การแกะสลักสันแนวของหลังคา และแนวของมุมที่ลาดเอียง

ภาพด้านหน้าของศาลเจ้าโพรงวังตั้ง

ที่มา นางสาวนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพรงวังตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ทางด้านสถาปัตยกรรมภายนอก บริเวณชายคาของหลังคานั้น ตกแต่งด้วยรูปมังกร 2 ตัวที่กำลังหันหน้าเข้าหากันเพื่อแย่งลูกแก้วสวรรค์ ที่ด้านข้างติดไข่มุกเป็นประกาย ชาวจีนไม่มีความเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์ที่ดุร้ายเหมือนในสมัยโบราณ แต่จะคิดว่าเป็นผู้พิทักษ์สมบัติและเป็นสัญลักษณ์แห่งความยุติธรรม พลังและอำนาจ ประเภทของมังกรเรียกว่า ล่ง หรือ หลง ซึ่งจะพบบ่อยที่สุดตามชายหลังคาศาลเจ้า และยังมีภาพของเทพเจ้าองค์ต่างๆ หลังคาศาลเจ้าจึงเต็มไปด้วยการตกแต่งด้วยสีฉูดฉาด และการแกะสลักลวดลายต่างๆ เช่น การแกะสลักนก ดอกไม้ ภาพเทพเจ้า มังกร สัตว์ในเทพนิยาย เต่า ไข่มุก ปลา เจดีย์ ฯลฯ ที่ได้รับการตกแต่งไว้ตามชายคาและบนหลังคา มีการจารึกไว้ตาม

ฝาผนังเพื่อเป็นการให้ความหมายและความสำคัญต่อศาลเจ้า และการประดับตกแต่งแต่ละอย่างนั้นก็จะให้ความหมายที่แตกต่างกัน

ภาพหลังคาประดับด้วยปูนปั้นรูปมังกรคู่หันหน้าหากัน

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

เดินเข้ามาจะพบบานประตูซึ่งเป็นรูปเทพประตุ หรือเหมินเสิน¹¹ สลักอยู่บนบานประตูทางเข้าศาลเจ้า เทพประตุเป็นสัญลักษณ์มงคลตามคติความเชื่อของชาวจีน เพราะเป็นสัญลักษณ์ความหมายของพลังอำนาจในการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองพื้นที่ที่อยู่ด้านในให้อยู่อย่างสงบร่มเย็น

ภาพเทพประตุบนประตูทางเข้าศาลเจ้า

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

¹¹เหมิน(閩) หมายถึง ประตู เสิน(禛) หมายถึง เทพ

เดินถัดเข้ามาจากประตูจะพบกับศาลมหาเทพหรือศาลเจ้าพ่อเสืออยู่หน้าประตูทางเข้า ทางขวามือเป็นที่บริจาคเงินทำบุญและห้องรับรองแขก ส่วนทางด้านซ้ายมือจะเป็นห้องรับรองแขก ถัดจากศาลเจ้าพ่อเสือเข้ามาจะเบี่ยงทางเดินด้านใน ด้านหลังของศาลเจ้าพ่อเสือเป็นศาลพระสกันทโพธิสัตว์ หรืออีกชื่อหนึ่งว่าพระเวทโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นเทพที่มีหน้าที่เฝ้าอารักขาพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ภายในวัดทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้น วิหารต้นจะอยู่เบื้องหน้า ภายในนั้นจะมีองค์พระเมตไตรยโพธิสัตว์เป็นองค์ประธาน และด้านหลังจะประทับยืนด้วยพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งนั่นคือพระสกันทโพธิสัตว์ หรือพระเวทโพธิสัตว์นั่นเอง

ภาพศาลมหาเทพ (เจ้าพ่อเสือ)

ภาพพระสกันทโพธิสัตว์ (พระเวทโพธิสัตว์)

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสีทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์จวนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ถัดจากศาลพระสกันทโพธิสัตว์เข้ามา จะเป็นห้องโถงระเบียงทางเดินกว้างๆตรงกลางวิหารของศาลเจ้าเพื่อเชื่อมต่อไปยังอีกวิหารหนึ่งของศาลเจ้านั่นก็คือองค์ประธานของศาลเจ้าโพธิ์จวนตั้ง ศาลเจ้าแห่งนี้จะแบ่งออกเป็น3อาคารด้วยกัน ซึ่งทั้ง3อาคารนั้นมีรูปแบบและศิลปะการตกแต่งตามความเชื่อของจีนคือ ศาสนาเต๋า

อาคารแรก คือศาลประทับของศาลมหาเทพซึ่งทางด้านหน้าประตูศาลจะมีลวดลายศิลปะของภาพจิตรกรรมจีนบนฝาผนังล้อมรอบประตู เป็นรูปต้นไม้ ดอกไม้ เน้นภาพธรรมชาติให้ดูสบายตา ประตูของศาลเจ้าแห่งนี้จะแบ่งออกเป็น3ประตูคือ ประตูใหญ่ตรงกลาง และประตูเล็กทางด้านซ้ายและขวา

ภาพประตูข้างด้านซ้ายมือของศาลเจ้า

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพประตูข้างด้านขวามือของศาลเจ้า

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

อาคารหลังที่สอง จะเป็นที่ประดิษฐานของเทพองค์ประธานของศาลเจ้าและเทพองค์อื่นๆ ภายในอาคารหลังที่สองนี้ประกอบไปด้วย พระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าอยู่ตรงกลาง ด้านซ้ายคือ พระโกสัชนะคุรุพุทธเจ้า และด้านขวาคือพระอมิตาภะพุทธเจ้า ถัดจากชั้นเทพองค์ประธานลงมา ตรงกลางคือพระอมิตาภะพุทธเจ้าปางยืนประทานพร ด้านซ้ายและขวาคือพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้า ถัดลงมาอีกชั้นตรงกลางคือพระศรีอริยะเมตตรัยโพธิสัตว์ ด้านซ้ายมือคือพระอานนท์อรหันต์ และด้านขวาคือพระกัสสะปะอรหันต์ ทางด้านซ้ายของเทพองค์ประธานประกอบไปด้วย เทพเจ้ากวนอู เทพเจ้าอึ้งบ๊วย และเทพเจ้าคูแลคุ้มครองศาสนา ทางด้านขวาของเทพองค์ประธานประกอบไปด้วย เทพเจ้าคุ้มครองวิหาร ศาสตราจารย์เส้าหลิน และเทพแห่งปัญญา ถัดมาจะเป็น 18 อรหันต์ แบ่งเป็นด้านซ้าย 9 องค์ และด้านขวา 9 องค์

บริเวณระเบียงทางเดินเชื่อมไปยัง
เทพองค์ประธาน
ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิ
พงศ. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อ
วันที่ 20 มกราคม 2557

บริเวณด้านข้างระเบียงทางเดิน
ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิ
พงศ. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อ
วันที่ 20 มกราคม 2557

เทพองค์ประธานของศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

เทพเจ้ากวนอู เทพเจ้าอั้งป้วย และเทพเจ้าตุแลคุ้มครองศาสนา

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

เทพเจ้าคุ้มครองวิหาร ศาสตราจารย์เส้าหลิน และเทพแห่งปัญญา
ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพ18อรหันต์ทางด้านซ้ายของเทพองค์ประธาน
ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพ18อรหันต์ทางด้านขวาของเทพองค์ประธาน

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภายในอาคารหลังที่สองนี้นอกจากเป็นที่ประดิษฐานของเทพองค์ประธานแล้ว ยังมีการตกแต่งด้วยโคมแดง เจียนมงคลต่างๆ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล และเพื่อความสวยงามภายในศาลเจ้า นอกจากนี้ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งหมดในบริเวณนี้ที่จะเป็นเรื่องราวของเทพเจ้าของลัทธิเต๋า เช่น สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในตำนานของจีน ในส่วนของเพดานอาคารหลังนี้วาดเป็นลวดลายของเมฆ เพื่อแสดงถึงอาณาจักรของเทพเจ้าบนสวรรค์ ถัดมาด้านข้างอาคารนี้จะมีทางเดินทอดยาวไปถึงอาคารด้านหลังสุดของศาลเจ้า เมื่อเดินออกมาจะพบประตูแปดเหลี่ยม

บริเวณทางเดินด้านข้างของอาคารเทพองค์ประธาน

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

เมื่อเดินผ่านประตูแปดเหลี่ยมเข้ามา ก็จะพบกับอาคารหลังที่สามซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ห้องใหญ่ๆ ห้องแรกจะเป็นที่เก็บแผ่นป้ายวิญญาณจารึกบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว จะนำแผ่นป้ายชื่อจารึกมาเกี่ยวไว้ที่นี่ ถัดมาจะเป็นห้องของผู้ปฏิบัติธรรมที่ล่วงลับไปแล้ว ห้องต่อมาเป็นศาลของอริยะ เทวีแดนสระทิพย์

เก็บแผ่นป้ายวิญญาณจารึกบรรพบุรุษ

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ผู้ปฏิบัติธรรมที่ล่วงลับไปแล้ว

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง้วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

อริยะเทวีแดนสระทิพย์

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ถัดมาก็จะเป็นศาลเทพเจ้าแห่งโชคลาภ เทพเจ้าแห่งเจีย และเทพเจ้าแห่งดวงชะตา ทั้งสามเทพนี้เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปเป็นอย่างดีเทพเจ้าแห่งโชคลาภหรือไท่ส่วยเอี้ยะ ก็จะมอบความโชคดีในเรื่องของเงินทองความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ผู้กราบไหว้บูชา เทพเจ้าแห่งเจียจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างรวดเร็ว มีความสำเร็จในเชิงธุรกิจ ศาลต่อมาจะเป็นศาลของเทพเจ้าหมอยา เทพเจ้าการเกษตร และเทพเจ้าผู้โปรดวิญญูณ

ศาลเทพเจ้าแห่งโชคลาภ เทพเจ้าแห่งเจีย และเทพเจ้าแห่งดวงชะตา

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ศาลเทพเจ้าหมอยา เทพเจ้าการเกษตร และเทพเจ้าผู้โปรดวิญญาน
ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

พระแม่ธรณี

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ต่อมาจะเป็นศาลที่อยู่ตรงทางเดินสองข้าง นับจากอาคารหลังที่สองเป็นศูนย์กลาง เริ่มจากศาลด้านขวาประกอบด้วยศาลพระแม่ธรณี ศาลอริยเทวีกำหนด ศาลพระอวโลกิเตศวร ศาลเจ้าแม่เบ็กไพร และศาลเทพเจ้าแดนบุปผา ส่วนศาลทางด้านซ้ายประกอบด้วยเทพดาวเหนือ เทพดาวใต้ ต่อมาเป็นศาลของนักพรตทั้งห้า ได้แก่ นักพรตห่อเฮี้ยฮุ้น, นักพรตแปะฮุ้น, นักพรตโจ้วมั่งง่อ, นักพรตถั่วซุนฮวง และนักพรตเอี้ยวเอียะ ต่อมาเป็นศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลพระกษัตริศรภพระโพธิสัตว์

ศาลเจ้าแม่เบ็กไฟร

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

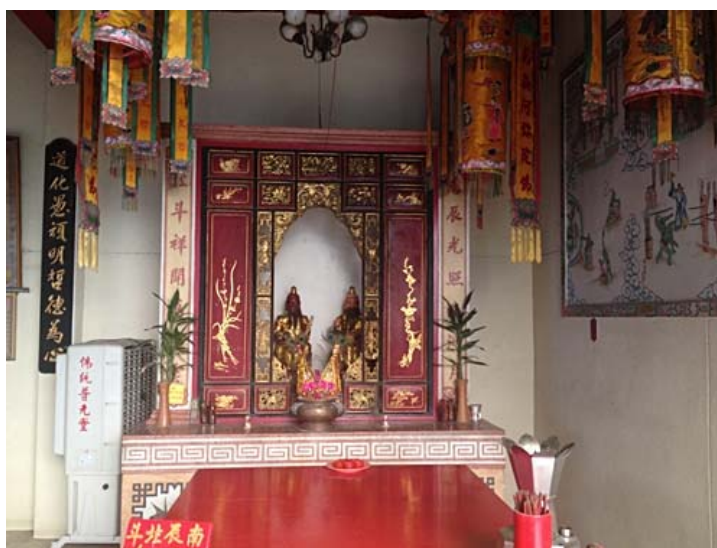
ศาลพระอวโลกิตศวร

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

เทพเจ้าแดนบุปผา

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ศาลเทพดาวเหนือ เทพดาวใต้

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ศาลเจ้านักพรต

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ศาลพระกษิติครรภ์พระโพธิ์สัตว์
ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์
ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ด้านนอกศาลเจ้าจะมีศาลเจ้าแปะกงเจ้าที่อยู่ด้านซ้ายของศาลเจ้า และแท่นบูชาฟ้าดินอยู่ทางด้านขวาเกือบถึงประตูทางออกของศาลเจ้า

ศาลแปะกงเจ้าที่

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ด้านซ้ายคือเตาเผากระดาษ ด้านขวาคือแท่นบูชาฟ้าดิน

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์. ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

การประดับตกแต่งและความหมายของลวดลายประดับต่างๆ

ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งอันเป็นมงคล หนึ่งในนั้นคือมังกร ซึ่งแสดงถึงความเป็นจีนได้อย่างดี ชาวจีนถือมังกรว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความยุติธรรม พลังและอำนาจ รวมเข้ากับสีแดงที่แสดงถึงความเป็นมงคลอย่างยิ่ง เพราะเหตุนี้การประดับตกแต่งภายในหรือภายนอกของศาลเจ้าส่วนใหญ่จะใช้มังกรเป็นการตกแต่งมากเป็นอันดับต้นๆ

ภาพการประดับรูปสัตว์บนหลังคา

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงศ์. ศาลเจ้าโพธิ์วันตั้ง. ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

โคมไฟสีแดง เป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคลที่ชาวจีนนิยมแขวนประดับไว้ในช่วงที่มีพิธีการสำคัญๆ หรืองานเลี้ยงฉลองสำคัญๆ โคมไฟ หรือ เติงหลง (灯笼) จะทำขึ้นมาจากโครงไม้ไผ่ปะติครอบโครงด้วยกระดาษ ด้านในมีเทียนไขวางไว้ ส่วนด้านบนจะเจาะเป็นช่องระบายอากาศและความร้อน และยังใช้เป็นที่สำหรับแขวนประดับหรือยึดจับเป็นไม้ถือโคม สำหรับชาวจีนแล้ว โคมไฟเป็นวัฒนธรรมมงคลที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมความมีสิริมงคล เพราะโคมไฟนั้นเป็นวัตถุให้แสงสว่างแก่มนุษย์ การประดับโคมไฟก็คือการให้แสงสว่างแก่สถานที่นั้น ๆ และโคมไฟที่ระบายหรือตกแต่งด้วยสีแดง ก็เป็นความหมายถึงสิริมงคลด้วยเช่นกัน

โคมแดงที่ห้อยภายในศาลเจ้า

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพศิลปะการแกะสลักไม้ด้านข้างของเสาที่เป็นเอกลักษณ์ของศาลเจ้า

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงษ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพต้นไม้มงคลบนฝาผนังของด้านหน้าศาลเจ้า เป็นภาพดอกไม้ ต้นไม้ต่างๆที่สื่อความหมายในทางที่ดี ตกแต่งอยู่ตามฝาผนัง ต้นเสา คาน หลังคาและประตูบานพับต่างๆ

ลวดลายของการตกแต่งคานเสา

ที่มา นางสาวธนิดา เมธาสิทธิพงษ์, ศาลเจ้าโพธิ์วงตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ภาพสัตว์มงคล สัตว์ต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถือว่าเป็นสัตว์มงคล เช่น มังกร กิเลน สิงโต หงส์ เสือ นกกระเรียน ค้างคาว เป็นต้น ภาพสัตว์มงคลมักจะประดับอยู่ตามผนัง ต้นเสา คาน แทนบูชา หลังคา และประตูบานพับต่างๆ สัตว์มงคลเหล่านี้ชาวจีนเชื่อว่าจะมอบพลังอำนาจ และ โชคลาภให้แก่ตน จากในภาพจะเห็นว่ามียลวดลายมังกรพันตกแต่งอยู่ที่เสาและแจกัน

แจกันที่ตกแต่งด้วยลวดลายมังกร

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

สิงห์คู่ตั้งไว้ด้านหน้าของประตูทางเข้าศาลเจ้า

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนต้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

ศิลปะที่เป็นประเพณีจิตรกรรมภายในศาลเจ้า มีทั้งภาพที่เป็นการสั่งสอนเกี่ยวกับคุณธรรม ความดี ความชั่ว รูปภาพประเภทนี้จะแสดงให้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับความกตัญญูต่างๆ เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของหลักปรัชญาแบบขงจื้อที่สั่งสอนให้ยึดมั่นในความกตัญญูต่อบิดามารดา

ภาพการลงโทษในนรกสำหรับความผิดลักษณะต่างๆซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาพุทธ ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเกรงกลัวต่อบาป ภาพเหล่านี้จะถูกวาดอยู่ตามฝาผนัง ประตูบานพับ เป็นต้น

ภาพวาดจิตรกรรมเรื่องราวในนรกบนฝาผนัง

ที่มา นางสาวชนิตา เมธาสิทธิพงศ์, ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้ง, ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557

สรุป

ความเป็นจีนในสังคมไทย ถ้าจะย้อนกลับไปดูในอดีต กลุ่มชาวจีนที่อพยพหนีความยากลำบากจากภัยธรรมชาติและปัญหาต่างๆรอบด้านของจีนมา เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย เมื่อมีจำนวนที่มากขึ้นก็เกิดเป็นชุมชน และเริ่มมีปัญหาต่างๆตามมา แต่สิ่งเดียวที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนจีนได้นั้น ก็คือการสร้างวัดและศาลเจ้าจีน ศาลเจ้าจีนจึงกลายมาเป็นศาสนสถานที่สำคัญของคนจีนเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของคนจีนที่อพยพไปอยู่ต่างบ้านต่างเมืองนั้น จะยิ่งให้ความสำคัญกับการสร้างวัดและศาลเจ้าเป็นอย่างมาก ความไม่เคยชินกับแผ่นดินที่ไม่มีคนรู้จัก จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยบางสิ่งในการยึดเหนี่ยวจิตใจ

ในการศึกษารูปแบบศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้งนั้นก็จะมีรูปแบบที่ล้วนแฝงไปด้วยศิลปะต่างๆ ศิลปะเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของชุมชนชาวจีนในแถบนี้ที่ผูกพันกับศาสนาพุทธแบบมหายาน ปรัชญาแบบเต๋าและขงจื้อ เนื่องจากรูปแบบการนับถือศาสนาของศาลเจ้าจะแบ่งออกเป็น นับถือศาสนาเดียวและมากกว่าศาสนา รูปแบบของศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้งนั้นจัดอยู่ในการนับถือมากกว่าศาสนา วิเคราะห์จากภายในศาลเจ้ามีรูปภาพเกี่ยวกับศาสนาพุทธแบบมหายานที่เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ จะเห็นได้จากภาพวาดเกี่ยวกับนรกสวรรค์ รูปปั้นพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ปรัชญาแบบขงจื้อ ที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญู ในส่วนนี้จะเห็นได้จากภาพวาดความกตัญญูต่างๆบนผนัง และปรัชญาเต๋าที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเซียนต่างๆ เห็นได้จากภาพวาดและรูปปั้นเซียน

ในด้านสถาปัตยกรรมของศาลเจ้า โครงสร้างรูปแบบของหลังคาศาลเจ้าเป็นรูปแบบอิงซันตั้ง รูปแบบหลังคาประเภทนี้นิยมใช้กับศาสนสถาน ส่วนรูปแบบผังของศาลเจ้านี้ได้ใช้ผังแบบชื่อเหอเหยียน (四合院) เป็นผังที่แสดงถึงหน่วยอาคารที่ใหญ่ที่สุด จัดอยู่ในผังจำพวกผังยาวลึก ในการขยายผังก็จะขยายออกไปในทางยาวลึกเท่านั้น ศาสนสถานแห่งนี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมตามแบบอย่างของจีนทางภาคใต้ สีสันทึที่ใช้ในศาลเจ้าก็ยังคงยึดถือตามความเชื่อเดิม และเนื่องจากปัจจุบันมีความจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ วัสดุอุปกรณ์และความสามารถของศิลปิน ทำให้ศาลเจ้าในยุคนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างเรียบง่าย ไม่มีลวดลายตกแต่งมาก

ศาลเจ้าโพธิ์ง่วนตั้งสร้างขึ้นมากเพราะความเชื่อในศาสนาเต๋าที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณรวมเข้ากับความเชื่อพื้นบ้าน ลวดลายต่างๆ ที่ประดับบนหลังคาและผนังด้านหน้าของศาลเจ้ารวมทั้งสิ่งประกอบภายในและภายนอกศาลเจ้า ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเชื่อที่มีมายาวนานของชาวจีนที่ยึดมั่นในเรื่องของความเป็นสิริมงคล จึงกล่าวได้ว่า การศึกษารูปแบบศาลเจ้าผ่านความเชื่อทางศิลปะ นอกจากจะทำให้เราซาบซึ้งถึงความงามของการประดับตกแต่งและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมของจีนแล้ว ยังทำให้เราเข้าใจถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนได้ดีขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาลเจ้าและแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา ให้สอดคล้องกับปัญหานั้นๆ แสดงให้เห็นว่าศาลเจ้าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ มีคุณค่า มีผู้ที่ให้ความสนใจ จึงควรที่จะผลักดันให้นำไปสู่ การปฏิบัติให้เกิดผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง เนื่องจากศาลเจ้าเป็นสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ แต่ขาดการบูรณะอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ที่ผ่านมาการพัฒนาที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ เกิดความขัดแย้งทางด้านสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารโดยรอบ เชื่อว่าหากได้มีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ที่เหมาะสมและได้มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการปฏิบัติอย่างจริงจัง ถ้าหากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ บ้านเมืองก็จะมีโบราณสถานที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถตอบสนองการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับสถาบันทางศาสนา เช่น วัดต่างๆ และแหล่งประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว ทำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

ด้วน ถี่เซ็ง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ. ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: ส่องสยาม, 2543.

เนตรดาว พลละมาตย์. ศาลเจ้าชาวจีนในเมืองไทย. ใน สังคมจีน200ปี ภายใต้พระบรมโพธิ

สมภาร(เส้นทางเศรษฐกิจฉบับพิเศษ). 2526.

ประวิทย์ พันธุ์วิโรจน์. เยือนถิ่นสัมพันธวงศ์ เสน่ห์เมืองจิว ท่าเลม้งกรทอง. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

เขตสัมพันธวงศ์, 2544.

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. 108สิ่ง มิ่งมงคลจีน. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2553.

ปราณี พัทธพันธ์. ศาลเจ้าจีนบนถนนแห่งความเชื่อของมนุษย์. ดิเอิร์ธ 2000 1, 7 (มกราคม 2537):

89-97.

พรพรรณ จันทโรนานนท์. วิถีจีน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, 2546.

_____. เทพและความเชื่อของจีน. ใน ศิลปวัฒนธรรมไทย-จีนศึกษา. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัย

ศิลปากร, 2532.

ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

วิทยา วิทยอำานวยคุณ และศิลป โหระพิชัย, บรรณาธิการ., คนจีน200ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร

ภาค1. กรุงเทพฯ: ศรีชัยการพิมพ์, 2527.

วิไลรัตน์ ย้งรอด และธวัชชัย องค์กรวิเวทย์. ไหว้พระธาตุเจดีย์ตามปีเกิด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิว

เซียมเพรส, 2548.

รตพร ปัทมเจริญ. บทบาทของศาลเจ้าจีนในการชำระอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: ศึกษากรณีในเขตอำเภอ

เมือง จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน. กรุงเทพฯ: โครงการ

เผยแพร่ผลงานวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

เอวีลิน ลิป. ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน. ต้าฟู, ผู้เรียบเรียง. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

สร้อยทอง, มปป.